

T.C. İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK

OSMANLI DEVLET'İNİN SİYASİ DÖNEMLERİ

a. Kuruluş Dönemi (1299 – 1453): Kuruluşundan Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul'u fethine kadarki dönemdir.

b. Yükselme Dönemi (1453 – 1579): İstanbul'un fethinden, Vezir Sokullu Mehmed Paşa'nın ölümüne kadarki dönemdir.

c. Duraklama Dönemi (1579 – 1699): Sokullu Mehmed Paşa'nın ölümünden, Karlofça Antlaşmasına kadarki dönemdir. Duraklama döneminin nedenleri;

- Merkezi otoritenin bozulması; I. Ahmet döneminde sancağa çıkma usulünün kaldırılması şehzadelerin tecrübesiz olmasına neden olmuştur. Bu nedenle şehzadeler saray kadınlarının ve diğer görevlilerin etkisinde kalmıştır.
- Tımar Sisteminin ve Eyalet Yönetiminin Bozulması; Artan nüfus, tımar sisteminin bozulması ve celali isyanlarının çıkması nedeniyle şehirlere göç artmıştır. Eyalet yönetiminde artan rüşvetle tayin edilme durumu tecrübesiz ve bilgisiz yöneticileri arttırmıştır.
- Ordu ve Donanmanın Bozulması; Bozulan tımar sistemi ile eyaletlerdeki asker sayısı azalmış ve yeniçerilerin başına buyruk davranışları artmıştır. Askerlikten farklı işlerle uğraşmaya başlayan yeniçeri "Ocak devlet içindir" anlayışı yerine "Devlet ocak içindir" anlayışını benimsemiştir.
- Ekonominin Bozulması; Azalan gelir kaynaklarının ve artan masrafların ortaya çıkması ekonominin bozulmasına yol açmıştır. Uzayan, kaybedilen savaşlar, artan saray giderleri, sık sık dağıtılan cülus bahşişleri, coğrafi keşiflerle açılan yeni ticaret yolları nedeniyle İpek ve Baharat yolunun öneminin azalması ekonominin bozulmasını sağlamıştır.
- Eğitim Sisteminin Bozulması; Yükselme döneminde en gözde eğitim kurumları iken medreselerin çağın gerisinde kalması, pozitif bilimlerin okutulmaması, rüşvet, adam kayırma, beşik uleması uygulamalar gibi nedenlerle eğitim sistemi zayıflamıştır.
- Toplumun Yapısının Bozulması; Tımar sisteminin bozulmasıyla artan göçler, huzur ve güven ortamının bozulması, ahlaki, kültürel ve ekonomik açıdan bozulmalar devletin otoritesini zayıflatmıştır.
- Toprak Sisteminin Bozulması; Tımar sisteminin bozulması, toprak sisteminin bozulması ve ardından çıkan celali isyanları ile ortaya çıkan göç ile tarımsal üretim azalmış ve işsizlik oranı artmıştır.

d. Gerileme Dönemi (1699 – 1792): Karlofça Antlaşmasından Yaş Antlaşmasına kadarki dönemdir. Gerileme Dönemi siyasi olayları;

- Osmanlı – Rus ilişkileri; Prut Antlaşması (1711)
- Osmanlı – Venedik ve Avusturya Savaşları; Pasarofça Antlaşması (1718)
- Osmanlı – Rusya ve Avusturya Savaşları; Belgrad Antlaşması (1739)
- Osmanlı – Rus ve Avusturya Savaşları; Zıstovi Antlaşması (1791) ve Yaş Antlaşması (1792)
- Osmanlı – Fransa ilişkileri

Yüzyıl Islahatları

Lale Devri: Osmanlı tarihinde Pasarofça Antlaşmasından sonra Patrona Halil İsyanına kadar ki geçen döneme Lale Devri (1718-1730) denilmiştir. İsmi ünlü lale bahçelerinden alan bu dönemde yapılan eğlenceler ve israflar fakir halkın tepkisine yol açmıştır. Bu dönemde;

- Avrupa'nın önemli merkezlerine ilk defa geçici elçilikler kuruldu
- İbrahim Müteferrika ile Said Çelebi'nin teşebbüsleriyle İstanbul'a ilk defa Türk matbaası kuruldu. Dini kitapların basılmaması şartıyla coğrafya ve edebiyata ait kitaplar basılmıştır.
- Yeniçerilerden oluşan itfaiye örgütü kurulmuştur. (Tulumbacılar)
- Doğu klasiklerinden bazı eserler Türkçe'ye tercüman edilmiştir.
- Kütüphaneler açılmıştır. Çiçek aşısı getirildi.
- Resim, minyatür, edebiyat ve az da olsa bilim alanında gelişmeler olmuştur.
- Avrupa'nın Rokoko ve Banoda tarzı örnek alınarak mimari eserler yapıldı.

I. Mahmut:

- Humbaracı ve Topçu Ocaklarının Batı tarzında teşkilatlandırılmasına girişilmiştir.
- Askerlik sahasındaki yenileşme hareketleri başlangıçta mühendislerin sonradan Avrupa'lı uzmanların idaresinde yürütülmüştür.
- Aslen Fransız olan Humbaracı Ahmet Paşa Topçu Ocağının modernleştirilmesiyle görevlendirilmiştir.
- Subay yetiştirmek amacıyla Kara Mühendishanesi kurulmuştur.

III. Mustafa:

- Maliyede ıslahat yapılmış ve iç borçlanmaya gidilmiştir.
- Deniz subayı yetiştirmek amacıyla Deniz Mühendishanesi kurulmuştur.
- Sürat topçu ocağı kurulmuştur.

I. Abdülhamit

- Topçu Ocağı'na bağlı Sürat Topçuları teşkilatı geliştirilerek mevcudunu artırmıştır.
- Lağımçı ve Humbaracı Ocaklarının gelişmesi sağlanmıştır.
- Tımda düzenlenmeye geçilmiş ve yeniçerilerin sayımı yapılmıştır.

III. Selim

- Yaptığı yeniliklerle köklü bir reformcu niteliği taşıyan ve bunu kavrayan ilk padişah'tır.
- Fransa, İsveç ve İngiltere'den değişik dallarda uzman subaylar getirilmiştir. Böylece Yeniçerilerin yanında modern eğitilmiş ve donanımlı Nizam-ı Cedid ordusu kurulmuştur. (1794) Bu ordunun subay ihtiyacını karşılamak için Mühendishane-i Berri-i Humayun açılmıştır. Ordunun giderleri için ise İrad-ı Cedid hazinesi oluşturuldu.
- Avrupa'nın belli merkezlerinde sürekli elçilikler açılmıştır. 18.yüzyıl sonlarında Avrupada'ki gelişmeleri takip etmek için ve diplomatik ilişkiler bakımından elçilerin gönderilmesi zorunlu hale gelmişti. (Paris, Londra, Viyana ve Berlin)
- Ülke parasının değerini korumak için yerli malına özen gösterildi.
- Vezir sayısı sınırlandırıldı.
- Resmi devlet matbaası kurulmuştur.
- Nizam-ı Cedid ordusuna karşı Yeniçeriler Kabakçı Mustafa Paşa'nın Önderliğinde ayaklanmışlardır. Bu ayaklanma sonucunda III. Selim tahtından indirilmiş ve öldürülmüştür. III. Selim dönemindeki yeniliklere II. Mahmut döneminde de devam edilmiş olması yenileşme açısından önemli bir aşama olduğunu gösterir.
- Islahatların Genel Özellikleri:
- Osmanlı Avrupa'nın gerisinde kaldığını anlamış ve artık Batı'nın üstünlüğünü kabul etmiştir.
- Önceki döneme göre daha önemli ve esaslı ıslahatlar yapılmasına rağmen amaçlanan hedefler gerçekleşmemiş ve devleti çöküşten kurtaramamıştır.
- Savaşların yenilgiyle sonuçlanması ve toprak kayıplarının devam etmesi sonucunda ıslahatların askeri alanda yapılmasına neden oldu.
- Halkın ıslahat konusunda isteği olmamış ve ıslahatlar padişah ve devlet adamlarının istediği sonucunda gerçekleşmiştir.

e. Dağılma Dönemi (1792 – 1918): Yaş Antlaşmasından Mondros Antlaşmasına kadarki dönemdir.

II. Mahmut Dönemi: Tahta geçtiğinde iki önemli mesele vardır. Birincisi anarşi unsuru haline gelen yeniçeriler, diğeri ise ayanların itaat altına alınamamasıydı. İlk anda ayanların üzerine gitmeyi tercih etti. Bunun için ilk olarak Osmanlı ile Ayanlar arasında Sened-i İttifak antlaşması yapıldı.

Sened-i İttifak (1808): Alemder Mustafa Paşa tarafından hazırlanıp Ayanlar ve padişaha onaylatılan sözleşmedir. Buna göre; Ayanların Padişah'a sadakatlari, devlet asker ve vergi vermeleri güvence altına alınıyor, buna karşın Ayanların varlığı ve bütün hakları kabul ediyordu. Ayrıca ayanlar halka adil davranacaklar, bulundukları yerlerde devlet adına asker ve vergi toplayabileceklerdi. Bu sözleşmeyle;

* Padişahın yetkisi sınırlandırılmakta, kendi otoritesinin yanında bir başka gücü kabul etmektedir. Bu bakımdan bazı tarihçilere göre Magna Charta'ya benzetilmektedir.

* Bu haklarını ayanlara vermesi, Osmanlı'nın ayanlara bile söz geçiremeyecek hale geldiğinin kanıtı olmuştur.

Askeri Alanda Yapılan Yenilikler:

- Alemdar Mustafa Paşa tarafından " Sekban-ı Cedit" adında askeri ocak kuruldu. Ancak yeniçerilerin isyanı sonucu bu askeri ocak kaldırıldı.
- Yeniçerilerden seçilerek "Eşkinci" adıyla yeni bir askeri ocak kuruldu. Ancak bir süre sonra yeniçeriler biz talim istemiyoruz diyerek, bu ocağın yapılanmasına karşı çıktılar.
- Bunun üzerine sarayda büyük bir divan kurulmuş , Yeniçeri Ocağının kaldırılmasına karar verilmiştir. Halk, Esnaf, Medrese öğrencileri kaldırılmasını desteklediler.
- Yeniçeri Ocağı kaldırıldı. " Vaka-i Hayriye " (Hayırlı Olay) denilmiştir. Böylece, yeniliklerin önündeki en önemli engellerden birisi kaldırılmış oldu. Bu olayla Merkezi otorite güçlenmiş ve padişahlar yönetime yeniden egemen olmuştur.
- "Asakir-i Mansure-i Muhammediye" (Muhammed'in askerleri) adıyla yeni bir askeri ocak kuruldu.
- Askeri Bando kuruldu. (Mızıkâ-i Hümayun)

Eğitim ve Kültür Alanında Yapılan Yenilikler:

- Medreselerin yanında yeni okullar açıldı. (Avrupa tarzı okullar)
- Takvim-i Vekayi adlı ilk resmi gazete çıkarıldı.
- İlköğretim İstanbul'da zorunlu hale getirildi.
- Rüştiye (Ortaokul) ve Mekteb-i Ulum-u Edebiye adlı ,yüksek öğretime öğrenci yetiştirme amaçlı okullar açıldı.

Hükümet ve Yönetim Alanında Yapılan Yenilikler:

- Divan Örgütü kaldırılarak, yerine bakanlık (nazırlık) kuruldu.
- Müsadere usulüne son verdi. Mülkiyet hakkı tanıdı.
- Postaneler açıldı, pasaport şart koşuldu.
- Karantina servisleri açıldı.
- Tımar ve zeamet kaldırılarak devlet memurları maaşa bağlandı.
- Yeni meclisler ve komisyonlar kuruldu. Divan örgütü kaldırılarak buradaki görüşülen devlet işleri özelliklerine göre bu meclislerde görüşülmeye başlandı. Yeniçerilerin kaldırılması üzerine askeri işlerin düzene konulması için Şura-yı Askeri kuruldu. Bundan başka Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliyye ile Dâr-ı Şûrâ-yı Babîali kuruldu.
- Devlet memurları dahiliye ve harciye diye ayrıldı.
- Köy ve mahalle muhtarlıkları kuruldu.

Abdülmecit Dönemi (1839-1861)

Tanzimat Fermanı: I. Abdülmecit döneminde Mustafa Reşit Paşa'ya hazırlatılarak, Gülhane Parkında halka okunmuştur. Buna göre:

- * Müslüman ve gayrimüslim halkın can, mal ve namus güvenliği devletin garantisi altında olacak.
- * Vergiler herkesin gelirine göre düzenli bir şekilde alınacak.
- * Kanun önünde herkes eşit olacak.
- * Müsadere kaldırılacak, özel mülkiyet gelecek. Miras olacak.
- * Mahkemeler açık olacak, hiç kimse haksız yere cezalandırılmayacak.
- * Rüşvet ve iltimas kaldırılacak.

* **Önemi;** İlk defa bir Osmanlı padişahı sınırsız olan yetilerinin üstünde bir kanun gücünü tanımış oldu. Bu sebeple Tanzimat Fermanı Osmanlı Devleti'nde anayasallaşma sürecinin başlangıcı olarak kabul edilir. Hukukta Müslim- Gayrimüslim eşitliği sağlanmıştır. Askerlik görevi ocak hizmeti olmaktan çıkarılarak vatan görevi şekline dönüşmüştür. Osmanlılık fikrinin doğmasına zemin hazırlamıştır.

Osmanlı Devleti'nin Son Dönemi

XIX. yüzyılda iç karışıklıklar ve dış baskılar nedeniyle Osmanlı Devleti büyük miktarda toprak kaybetmiştir. Ayrıca Balkanlarda milliyetçi nitelikli bağımsızlık isyanları Osmanlı Devleti'ni zor durumda bırakmıştır.

Osmanlı Devleti'nin çöküşünü hazırlayan etkenler daha çok 19. Yüzyılda ortaya çıktı. Bu kötü gidişi önlemek için devlet adamları ve aydınların etkisiyle bir takım ıslahatlar yapıldı ve bazı fikir akımları ortaya çıktı. Devleti kurtarma çabalarını iki bölümde incelemek mümkündür;

a. Yenileşme (Islahat) çabaları

b. Düşünce akımları

Islahatlar (Yenileşme Çabaları):

* Osmanlı İmparatorluğu XVII. yüzyılda, kurumlarında ilk ıslahatları yaptı. Bu dönemde II. Osman, IV. Murat, Tarhuncu Ahmet Paşa ve Köprülüler askeri ve mali alanlarda düzenlemeler yaptı. Osmanlı İmparatorluğu ilk defa Lâle Devrinde (1718 - 1730) Avrupa'nın etkisiyle ıslahatlara başladı. XVI, yüzyılda yapılan ıslahatlarda daha çok Avrupa'nın askeri yönü etkili oldu. Kurumların, işlevini yerine getirip getirmediği fazla dikkate alınmadı.

* Toplum ve kurumların ilk defa yoğun bir şekilde ele alınması III, Selim döneminde Nizam-ı Cedit ıslahatlarıyla oldu. II, Selim, savaş tekniği, kurumlarda düzenleme, eğitim ve öğretim alanlarında Batı'yla entegre çalışmaları yaptı. Batıya ekonomik, ticari, askeri vb. alanlarda açılmayı planlayan padişah bir yandan da denge politikası izleyerek imparatorluğu ayakta tutmaya çalıştı.

* II. Mahmut, ıslahatlara karşı çıkan Yeniçeri Ocağını kaldırarak geniş bir ıslahat çalışmasına girdi. Türkiye'nin modernleşmesinde önemli rol oynayan II. Mahmut devri ıslahatlarının temel amacı; sarsılan devlet otoritesini kurmak ve merkezi otoriteyi güçlendirmektir. II. Mahmut, imparatorluğu çöküntüden kurtarabilmek için idari, askeri, ekonomik ve kültürel alanlarda ıslahatlar yaptı. Avrupa'dan faydalanmak için ilk defa Avrupa'ya öğrenci gönderdi.

* 3 Kasım 1839'da Abdülmecit Tanzimat Fermanı'nı ilan etti. Bu ferman bir Osmanlı İnsan ve Yurttaş Hakları Beyannamesi niteliğindedir, Bu ferman değişikliğin başlangıcı olmuştur. Bu dönemde hukuk, ülke yönetimi, askerlik, eğitim ve kültür alanında yenilikler ve düzenlemeler yapıldı. Tanzimat Fermanı'yla batılılaşma sistemleştirilmeye başlanmıştır.

* Osmanlı İmparatorluğu Avrupalı devletlerin müdahalelerini önlemek, azınlıkların isteklerini gerçekleştirmek amacıyla ıslahat Fermanı'nı ilan etti (1856). Ancak ferman Hristiyan azınlıklardaki millileşme ve laikleşme sürecini başlatmak ve Avrupalıların imparatorluğun işlerine karışmalarını kolaylaştırmakta başka bir işe yaramadı.

* Yeni Osmanlılar (Genç Osmanlılar) denilen aydınlar meşrutiyet düşüncesini savunmaya başladılar. Sonuçta, 1876'da ilk anayasa ilan edilerek Meşrutiyet dönemi başladı.

* Osmanlı İmparatorluğu, Avrupalı devletlerin işlerine karışmasını ve Hristiyan azınlıkların imparatorluktan ayrılmasını engellemek için Mithat Paşa'nın hazırladığı 1. Meşrutiyet'i II. Abdühamitin padişahlığı döneminde ilan etti (1876). Böylece Müslüman ve gayrimüslüm halk padişahın yanında ilk defa yönetime katıldı. Bu dönemde ilk anayasa yapıldı ve azınlıkların temsilcileri de meclise girdi.

* 1877 -1878 Osmanlı - Rus savaşı başladıktan sonra padişah bu meclisi kapattı (14 Şubat 1878). Bu kararın alınmasında Meclisin etnik yapısının Meclis çalışmalarını etkilemesi özellikle etkili olmuştur. I. Abdülhamit yönetimine karşı İttihat ve Terakki Cemiyeti kuruldu.

* İttihat ve Terakki'nin amacı, Kanun-u Esasi'nin (anayasanın) yürürlüğe konulmasını, Osmanlı Mebuslar Meclisi'nin açılmasını sağlamaktır. Cemiyet, 1908'de Rumeli'de büyük bir silahlı ayaklanma hareketine girişti. Ayaklanma bastırılmadığı gibi 23 Temmuz 1908'de Manastır, Selanik ve Rumeli'de hürriyet ilan edilmiş, bunun sonucu olarak II. Abdülhamit, Kanun-u Esasiyi yeniden yürürlüğe koymuştur. II. Meşrutiyet ilan edildi (1908).

* II. Meşrutiyet ilan edilmesine rağmen beklenen faydalar gerçekleşmedi. Çünkü ittihatçıların Meclis-i Mebusan'ın açılmasından başka ciddi bir hazırlığı yoktu. Bu nedenle mecliste birçok konuda görüş ve karar birliği sağlanamadı.

II. Meşrutiyetin İlanının Sonuçları:

* Meşrutiyet yönetiminin ilk günlerinde iktidar boşluğu ve geçiş döneminin kargaşası yaşandı.

* Bu dönemde ilk siyasi partiler kurularak faaliyet gösterdiler. Bu partilerin başlıcaları İttihat ve Terakki Partisi, onun ilk rakibi Ahrar (Hürler) Partisi ve ittihatçıların amansız düşmanı Hürriyet ve İtilaf Fırkası idi. Bu partiler sayesinde tarihimizde demokratik parlamenter sistemin ilk denemeleri yapıldı.

* II. Meşrutiyet'in ilanından sonra yapılan seçimlerle İttihat ve Terakki Partisi en güçlü siyasi teşkilat haline geldi.

* Komutanlığını Mahmut Şevket Paşa'nın, Kurmay Başkanlığını Mustafa Kemal'in yaptığı "Hareket Ordusu" Selanik'ten İstanbul'a gelerek 31 Mart İsyanı'nı bastırdı. Bu isyanın bastırılmasından sonra padişahın yetkileri sınırlandırıldı, Kanun-u Esâsi'de değişiklikler yapıldı.

* II. Abdülhamit tahttan indirilerek yerine V. Mehmet Reşat tahta çıkarıldı (1909). 31 Mart Olayı Türk tarihinde rejime karşı yapılan ilk isyan hareketidir.

Düşünce Akımları:

1) Osmanlıcılık:

* Osmanlı Fikir Akımları içinde ilk olarak anlatacağımız akım Osmanlıcılık'tır. Tanzimat Fermanı ile uygulamaya konulan bu fikir akımının temeli 2. Mahmut dönemine kadar uzanmaktadır. Bilindiği üzere Fransız İhtilali ile milliyetçilik akımı hızla yayılmaya başlamıştı. Bunun üzerine Osmanlıcılık akımı ile, Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde yaşayan bütün milletleri dil, din, ırk ve mezhep ayırmaksızın herkesi kanun önünde eşit görmek ve kendilerini temsil etme hakkı vermek amaçlanmıştır.

* Osmanlıcılık fikrini savunan Jön Türkler, herkeste eşitlik kavramı ile Osmanlı vatandaşı bilinci oluşturmayı amaçlamıştır. Bu amaçla birleşerek imparatorluğun dağılmasını önlemeyi hedeflemişlerdir.

* Gerek Tanzimat Fermanı ve Islahat Fermanı gerekse Meşrutiyetin ilanı bu bilincin oluşmasını ve dolayısıyla Osmanlı İmparatorluğunun dağılmasını önleme amaçlıdır.

* Tabi ki tüm bunlar Fransız İhtilali ile beraber gelen milliyetçilik akımının önüne geçememiştir. Osmanlı İmparatorluğu altında yaşayan uluslar bağımsızlık için ayaklanmaya devam etmiştir. Dolayısıyla Osmanlıcılık akımı bir işe yaramamıştır.

2) İslamcılık:

* Bu düşünce akımı 19. yüzyılın sonlarına doğru 2. Abdülhamit ile beraber devletin resmi politikası haline getirilmiştir. Bir diğer adı Ümmetçilik olan bu fikir akımı kötü gidişatın sebebinin dinden uzaklaşma olduğunu savunmuştur. Her ne kadar Arap milliyetçiliğini ve dağılmayı önleyemese de İslamcılık akımı, Osmanlı devleti içinde yaşayan Müslümanları bir arada tutmayı hedeflemiş ve böylece devletin bütünlüğünü sağlamaya çalışmıştır.

* 1. Dünya Savaşında İngilizlerle Araplar aralarında anlaşmış ve Osmanlıya karşı beraber savaşmıştır. Bu da gösteriyor ki İslamcılık düşüncesi başarısız olmuş bir fikir akımıdır.

3) Türkçülük

* Osmanlıcılık ve İslamcılık politikaları çözüm olmayınca 20. Yüzyılın başlarında Türkçülük ön plana çıkmaya başlamıştır. Türkçülük, devletin kurtuluşunun milli değerlere bağlı kalmak olduğunu ve bu değerleri korumak olduğunu belirtmiştir.

* Türkçülük akımının fikir babası Ziya Gökalp'tir.

* Bu akımın öne çıkmasının sebebi , Osmanlı sınırları içinde yaşayan Türkleri milli değerler etrafında bir araya getirilerek dağılmayı önlemektir.

* Bu akım dağılmayı yine önleyememiştir. Ancak Türkiye Cumhuriyeti'nin doğmasında çok etkili olacaktır.

* Bazı aşırı Türkçüler olayı büyütürerek dünyadaki tüm Türkleri bir bayrak altında toplama amacı olan Turancılığı savunmuşlardır. Her ne kadar Osmanlı'nın dağılmasına engel olamasa da Turancılık, 1. Dünya Savaşı'nda Kafkas Cephesi'nin açılma amaçlarından biri olmuştur. Diğer bir deyişle Kafkas Cephesi'nin açılış amaçlarından biri Turancılık düşünce akımını hayata geçirmektir.

4) Batıcılık

* Bu fikir akımının temeli Lale Devri'ne kadar uzanmaktadır. Batıcılık, devletin bütünlüğünün ve kurtuluşunun ancak ve ancak Batının biliminden ve teknolojisinden faydalanarak bunları Osmanlı bünyesine alma ile olacağı savunmuştur. Tüm bunların doğrultusunda Batı tarzında yapılan yeniliklere öncelik verilmiştir. Diğer fikir akımları gibi bu düşünce de Osmanlı Devleti'ni kurtaramamıştır. Geç kalınması, tam olarak uygulanamayışı bunlarda etkindir.

* Batılılaşma politikaları her ne kadar Osmanlı'yı kurtarmasa da, bu sırada elde edilen bilgi, birikim ve tecrübe modern Türkiye'nin doğuşuna katkı sağlayacaktır.

5) Adem-i Merkeziyetçilik (Teşebbüs-i Şahsi)

* Bu akım Osmanlı içinde yaşayan vatandaşlara geniş özgürlükler verilmesini ve çeşitli etnik grupların federasyon gibi kendi siyasal yapısı içinde yaşamalarını savunmaktadır.

* Adem-i Merkeziyetçilik düşüncesinin önde gelen savunucusu aynı zamanda Osmanlı hanedanına mensup olan Prens Sabahattin'dir.

* Adem-i Merkeziyetçilik devlet politikası olarak uygulanmıştır.

Akımların ortak noktası; Hepsisi de vatanın mevcut durumundan kurtarılmasını savunmuştur. Batıdan ve Batıcılık düşüncesinden etkilenmişlerdir.

XIX. Yüzyıl Sonları ve XX. Yüzyıl Başlarında Osmanlı Devleti

I. Meşrutiyet (Kanuni Esasi): 23 Aralık 1876

- II. Abdülhamid Dönemi
- İlan edilmesine Genç Osmanlılar Cemiyeti etkili olmuştur. Mebusan Meclisinin ilk reisi Ahmet Vefik Efendi'dir.
- II. Abdülhamid tarafından 14 Şubat 1878'de Osmanlı-Rus Savaşı bahane edilerek yürürlükten kaldırılmıştır.
- Halk ilk defa yönetime katılmıştır.

II. Meşrutiyet (Kanuni Esasi): 23 Temmuz 1908

- II. Abdülhamid Dönemi
- İlan edilmesinde İttihat ve Terakki Cemiyeti etkili olmuştur.
- Bu dönemde İslamcılık, Osmancılık ve Türkçülük gibi fikir akımları etkili olmuştur.
- II. Abdülhamid İslamcılık fikrini savunmuştur.
- Osmanlı Ahrar Fırkası, Ahali Fırkası, Hürriyet ve İtilaf Fırkası gibi partiler kuruldu.
- 31 Mart Vakası çıktı.
- Ayaklanmayı bastırmak için Selanik'ten İstanbul'a gelen "Hareket Ordusu"nu komutanı Mahmut Şevket Paşa, Kurmay Başkanı Mustafa Kemal'dir.
- Bu ayaklanma bastırıldıktan sonra II. Abdülhamid tahttan indirilmiş, yerine V. Mehmet Reşat padişah olmuştur.

II.Meşrutiyetin ilanı sırasında yaşanan karışıklıklardan istifade eden;

- Bulgaristan bağımsızlığını ilan etti.
- Avusturya-Macaristan İmparatorluğu Bosna-Hersek'i ilhak ülkesine kattığını ilan etti.

Trablusgarp Savaşı (1911-1912)

* Osmanlı Devleti – İtalya ile Uşi Antlaşması (1912)

* İtalya, alelacele gelişen sanayisi için hammadde ve pazar arayışına girmesi ilk nedendir.

* Trablusgarp'ın konum itibarıyla İtalya'ya yakın olması ve İtalya'nın burası üzerinden Afrika'ya bir sömürge kapısı açmak istemesi ve İtalya'dan daha fazla sömürgeye ve güce sahip olan İngiltere ve Fransa'nın , İtalya'yı kendi yanlarına çekmek için buraya saldırmasına göz yummaları bu savaşın çıkma sebeplerindendir.

* Osmanlı artık zayıflamıştı ve gücü kalmamıştı. Bu yüzden buraya ne ordu, ne donanma ne de teçhizat gönderebilmişti. Hal böyle olunca **Mustafa Kemal, Enver Paşa, Nuri Bey, Fuat Bey ve Fethi Bey** gibi vatanseverlerden oluşan gönüllü subaylar gizlice Trablusgarp'a gitmişler ve yerli halkı örgütlemişlerdir.

* Mustafa Kemal Derne ve Tobruk'ta, Enver Paşa da Bingazi'de İtalya'ya karşı başarılı olmuşlardır.

* İtalyanlar, Osmanlıyı barışa razı etmek için **Rodos ve On İki Ada** ile **Çanakkale Boğazı'nı** ablukaya almışlardır.

* I. Balkan Savaşı'nın başlaması son damla olmuş ve Osmanlı barış istemek zorunda kalmıştır.

* 1912 yılında **Uşi Antlaşması (Ouchy)** imzalandı.

I. Balkan Savaşı (1912)

* Milliyetçilik akımı ile Avrupa devletlerinin Balkan devletlerini kışkırtmaları ve yardımda bulunmalarıdır.

* Balkan devletlerinin Osmanlı Devleti'ne karşı birleşmelerinde en fazla Rusya'nın etkisi olmuştur.

* Osmanlı Devleti'ne karşı ilk savaş ilan eden Balkan devleti Karadağ'dır. (8 Ekim 1912)

* Bulgaristan; bağımsızlığını kazandıktan sonra etkin bir rol oynamaya hazır; Balkan Savaşlarının fikri de Bulgaristan'dan çıkmıştı. Balkan ulusları; Osmanlı Devleti'ne Makedonya'da ıslahat yapılması için kurmaca bir baskıda bulundular bu gerçekleşmeyince Karadağ; 1912'de Osmanlı Devleti'ne saldırdı.

* Osmanlı Devleti; savaş yorgunluğu ve olumsuz şartlar nedeniyle tarihe 1. Balkan Savaşı olarak geçecek savaşı kaybetti. Bulgarlar, Çatalca'ya kadar geldi ve İstanbul'u tehdite başladılar. Sırp, Karadağlılar ve Yunanlar; Makedonya'yı tamamen işgal ettiler. Arnavutluk bağımsızlığını ilan etti. Yunanlılar; Gökçeada ve Bozcaada dışındaki adaları işgal etti.

* Bulgarlar Edirne'yi alarak Çatalca önlerine kadar geldiler.

* On iki Ada dışındaki bütün Ege adaları Yunanlıların eline geçti.

* Karışıklıktan faydalanan Arnavutluk bağımsızlığını ilan etti.

* Osmanlı Devleti'nden ilk bağımsızlığını ilan ederek ayrılan Balkan Devleti Sırbistan en son ayrılan Balkan devleti Arnavutluk'tur.

* Savaşın sonunda Londra Konferansı toplandı. (17 Aralık 1912) Bu sırada Enver Bey Başkanlığında bir grup subay Babiali Baskını gerçekleştirilmiş böylece İttihat ve Terakki Partisi iktidarı tamamen ele geçirmiştir.

* Girit Yunanistan'a bırakıldı.

* Bulgaristan sınırları Ege Denizi'ne kadar uzandı.

II. Balkan Savaşı (1912)

- * I. Balkan Savaşı'ndan sonra yapılan Londra Antlaşması sonucunda Bulgaristan'ın diğer Balkan devletlerine göre daha fazla toprak almasıdır.
- * Bulgaristan'ın daha fazla toprak almasını kabul etmeyen Yunanistan, Karadağ, Sırbistan ve 1. Balkan Savaşı'na katılmayan Romanya birleşerek, Bulgaristan'a karşı savaş açtılar.
- * Bulgaristan'ın çok güçlenmesi. Osmanlı Devleti'nden alınan Balkan topraklarının paylaşılabilmesi. Balkanlar'daki tüm devletler Bulgaristan'a saldırmıştır. Daha sonra cephe değişmiş, Bulgaristan ile Romanya, Yunanistan ile Sırbistan arasında savaş olmuştur.
- * Osmanlı Devleti Edirne ve Kırklareli'yi geri almıştır. Bulgaristan mağlup olmuştur.
- * Balkan devletleri, aralarında Bükreş Antlaşması'nı imzalayarak savaşa son vermiştir (10 Ağustos 1913).
- * Bu savaş sonucunda Osmanlı Devleti ile Bulgaristan arasında İstanbul Antlaşması (1913), Yunanistan arasında Atina Antlaşması (1913) imzalandı.

I. Dünya Savaşı (1914-1918)

Savaşın Sebepleri;

1. İngiltere ve Almanya arasındaki ekonomik alanda rekabet,
2. Hammadde ile sömürge arayışı,
3. Silahlanma yarışının hız kazanması,
4. Fransız ihtilallerinin milliyetçilik akımı,
5. Fransızların Alsas-Loren kömür yatakları bölgesini Almanya'dan geri almak isteği,
6. Devletlerarası bloklaşma
7. Avusturya ve Rusya'nın Balkanlardaki çıkar çatışmaları,
8. Siyasi birliği geç tamamlanan Almanya ve İtalya'nın siyasi dengelerin değiştirilmesi
9. Başlatan Olay: Avusturya-Macaristan veliahtı Ferdinand, Saraybosna'yı ziyareti esnasında Sırp öğrenci Princip tarafından öldürüldü. (28 Haziran 1914) Avusturya-Macaristan bunun üzerine Sırbistan'a savaş açtı. Bu savaş, 1. Dünya Savaşı'nın başlangıcı oldu.

Savaşın Ülkeleri:

İttifak Devletleri: Almanya, Avusturya, Macar İmparatorluğu, 1915'e kadar İtalya, Bulgaristan, Osmanlı Devleti

İtilaf Devletleri: İngiltere, Rusya, Fransa, 1915'den sonra İtalya, Sırbistan, Japonya, Romanya, Portekiz, ABD, Brezilya, Yunanistan

Osmanlı Devletinin Savaşa Giriş Nedeni: Almanya önce tarafsızlığını ilan eden Osmanlı Devleti'nin jeopolitik konumundan faydalanıp, yeni cephelerin açılması ve halifelik sıfatından yararlanmak için savaşa girmesini istedi. İtilaf Devletleri savaşa girmemesi için, Osmanlı Devletine maddi yardım yapılacağını ve kapitülasyonların kaldırılacağını açıkladı. İttihat ve terakki yönetimi Almanların savaşı kazanıp kaybedilen toprakların geri alınacağını düşünüp, tek yanlı olarak kapitülasyonların kaldırıldığını ilan etti. Alman Gemileri Goeben ve Breslav Rus limanlarını bombalayınca Osmanlı Devleti de savaşa girmiş oldu.

1.Dünya Savaşı'nda Osmanlı'nın savaştığı cepheler:

Kafkasya Cephesi: Doğu Anadolu'da Osmanlı Rusya'yla savaştı. 1914 Aralık ayında Ruslar Doğu Anadolu'ya saldırdı. Şiddetli soğuklar yüzünden, Enver Paşanın yönettiği karşı taarruz başarısız oldu ve Sarıkamış yöresinde askeri birliklerimiz çok kayıp verdi. 1916'da Ruslar Muş ve Trabzon'u ele geçirdi. Mustafa Kemal Çanakkale savaşlarından sonra, Muş ve Bitlis'i geri aldı. 1917'deki Rus ihtilali, Kafkasya cephesinde savaşın durmasına sebep oldu.

Kanal Cephesi: Osmanlı, Mısır'da tekrar egemenlik kurmak, Süveyş Kanalı'nı da ele geçirmek istiyordu. Osmanlı bu kanalı alırsa, İngilizlerin sömürgeleriyle bağlantısı kesilecek, aldığı asker ve malzeme desteği önlenecekti. Bundan dolayı Almanların da etkisiyle, İngilizlerin elindeki Süveyş Kanalı'na Osmanlı Devleti 1915'de saldırı düzenledi, gerekli önlemler alınıp hazırlıksız olarak yapıldığı için İngilizler karşısında başarılı olunamadı. İngilizler, Sina Yarımadasını ele geçirip Suriye sınırına dayandı. (1916)

Hicaz ve Yemen Cephesi: Osmanlı birliklerinin bir kısmı, kutsal yerleri korumak için İngilizlerle çarpıştı. Gerek olumsuz çöl koşulları, gerekse güçlü İngiliz kuvvetleri karşısında Sina'da bir sonuç alınamadı. İngilizlerin yanı sıra Araplarla mücadele zorunda da kaldı. İngilizler bu cephede üstünlük kazandı.

Irak Cephesi: İngilizler, Osmanlı Devleti'nin İran'a girmesini ve Hindistan'ı tehdit etmesini önlemek; kuzeye çıkararak Ruslarla birleşmek amacındaydılar. Irak petrollerini de ele geçirmek isteyen İngiltere, Basra'ya çıkarma yaptı. Osmanlılar İngiliz Birliklerine karşı başarılı oldu. Kütlül amare denen yerde, İngilizler geri çekildi. (1915) Tekrar Basra'ya asker çıkaran İngilizler, 1917'de Bağdat'a girdiler.

Suriye ve Filistin Cephesi: Osmanlılara bu cephede Yıldırım Ordular Grup Komutanı Alman General Liman Von Sanders komuta ediyordu. Bu general, görevden alındı, yerine Mustafa Kemal Paşa atandı. İngilizlere karşı Suriye cephesinde bazı başarılar kazandı, bugünkü Suriye sınırını savunmak için önlemler aldı.

Galiçya, Romanya ve Makedonya Cephesleri: 1916-1917 yıllarında Avrupa cephelerinde muharebelere katılan Osmanlılar Rusya, Romanya ve Fransa'ya karşı mücadele ettiler.

Çanakkale Cephesi: İtilaf Devletleri tarafından Rusya'ya yardım edebilmek amacı ile açıldı. İtilaf Devletlerinin Çanakkale'de mağlup olmaları ve yardım götürememeleri sonucunda Rusya'da rejim değişikliği oldu ve Rusya savaştan çekildi. 1. Dünya Savaşı uzadı. Mustafa Kemal'in göstermiş olduğu başarılar Kurtuluş Savaşı'nda lider olmasını sağladı. Çanakkale Cephesi Bulgaristan'ın İttifak Devletleri yanında savaşa girmesinde etkili oldu.

Savaş Sonuçları:

1. Asya ve Avrupa'da devletlerarası dengeler bozulup; Osmanlı İmparatorluğu, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, Alman İmparatorluğu ve Rusya İmparatorluğu tarihe karıştı.
2. Yeni siyasi rejimler ortaya çıkıp; Polonya, Çekoslovakya, Litvanya, Ukrayna, Estonya-, Yugoslavya ve Macaristan gibi yeni devletler kuruldu.
3. Yenilen devletler ağır antlaşmalar imzalayarak, 2. Dünya Savaşı ortamı hazırladı.
4. Dünya siyasi haritası değişti. Sömürgecilik "mandacılık" adı altında devam etmeye başladı.
5. Osmanlı Devleti parçalandı, Müslüman Araplar bağımsızlık ilan etti.
6. ABD, Avrupa politikasına karışmaya başladı. Ayrıca Cemiyet-i Aksam, yani Milletler Cemiyeti kuruldu.
7. Savaştan en karlı İngiltere çıktı. Çarlık Rusya'sı yıkılıp Sovyet Rusya kuruldu.
8. *İlk kez deniz altı, uçak, tank ve kimyasal silahlar kullanıldı.
9. İsrail'in temelleri bu savaştan sonra atılmaya başlandı.
10. Rejim değişiklikleri oldu; Rusya'da komünizm, Almanya'da Nazizm, İtalya'da Faşizm, Türkiye'de Cumhuriyet.

I. Dünya Savaşı'nı Bitiren Antlaşmalar:

- Almanya: Versay
- Avusturya: Sen Jermen
- Macaristan: Triyanon
- Bulgaristan: Nöyyi
- Osmanlı Devleti: Sevr Antlaşması

Not: Sevr Antlaşmasına karşı Anadolu'da başlatılan Türk Milli Mücadelesi başarıya ulaşmış, Osmanlı yerine kurulan Türkiye ile Lozan Antlaşması imzalanmıştır.

1. Dünya Savaşı Sırasında Yapılan Gizli Antlaşmalar

İstanbul Boğazlar Antlaşması (1915)

- İngiltere, Fransa ve Rusya arasında yapılmış
- Rusya'ya İstanbul ve Boğazlar vaad edilmiştir.

Londra Antlaşması (1915)

- İngiltere, Fransa, Rusya ve İtalya arasında yapılmış
- İtalya'ya savaşa girmesi karşılığında Akdeniz Bölgesinin toprakları vaad edilmiştir.

Petrograt Antlaşması (1915)

- İngiltere, Fransa ve Rusya arasında imzalanmış
- Rusya'ya ek olarak Doğu Anadolu toprakları vaad edilmiştir.

St. Jean De Mairune Antlaşması (1917)

- İngiltere, Fransa ve İtalya arasında yapılmıştır.
- İtalya'ya ek olarak İzmir ve çevresi vaad edilmiştir.

Skys - Picot Antlaşması (1916)

- İngiltere ve Fransa,Rusya arasında yapılmış
- Arap toprakları ve Anadolu topraklarının bir kısmı paylaşılmıştır.

Wilson İlkeleri (8 Ocak 1918):

* ABD Başkanı Wilson tarafından I. Dünya Savaşı sırasında ilan edildi

* Buna göre;

- Bütün barış antlaşmaları açık olacak, bu antlaşmalardan başka milletlerarası gizli antlaşmalar yapılmayacak.
- Savaş sonunda, yenenler, yenilenler toprak almayacaklar.
- Devletler arasındaki anlaşmazlıkları barış yolu ile çözümlenecek milletlerarası bir teşkilat kurulacak.

* Wilson İlkeleri'nden Osmanlı Devleti'ni ilgilendiren maddesi: Osmanlı Devleti'nin Türk nüfusunun yoğun olduğu bölgelerde Türklere kesin egemenlik hakkı tanınmalıdır. Türk egemenliği altında bulunan diğer milletlere de kendi kendine yönetme hakkı verilmelidir.

1. Dünya Savaşı'nın Sonu:

Mondros Ateşkes Antlaşması: (30 Ekim 1918)

* Osmanlı Devleti ile İtilaf devletleri arasında savaş sonunda imzalanan ateşkes antlaşmasıdır.

* Osmanlı adına Bahriye Nazırı Rauf Orbay ile; İtilaf devletleri adına İngiliz Amiral Calthrop imzalamıştır.

* Padişah V. Mehmet Reşat ölmüş yerine VI. Mehmet Vahdettin geçmişti. İktidarda Ahmet İzzet Paşa Hükümeti bulunuyordu.

* İtilaf Devletlerinin güvenlikleri tehdit edecek bir durum ortaya çıkarsa; İtilaf Devletleri herhangi bir stratejik noktayı işgal etme hakkına sahip olacaktı.

* Bu madde Osmanlı Devletinin her yerini işgale açık hale getirmiştir.

* Ermenilere bırakılması düşünülen doğudaki altı ilde (Erzurum, Van, Bitlis, Diyarbakır, Elazığ ve Sivas) karışıklık çıkarsa İtilaf Devletleri bu bölgeleri de işgal edebileceklerdi.

* Bu madde ile doğuda bir Ermeni Devleti kurmak amaçlanmıştır.

Paris Barış Konferansı (18 Ocak 1919):

- Konferansın gündemi Avrupa'nın durumu ve sınırların çizilmesi, sömürgelerin ve Osmanlı Devleti'nin mirasının paylaşılması idi.
- Sen Jan dö Moren gizli antlaşması ile İtalya'ya verilen Batı Anadolu bölgesinde güçlü bir devlet istemeyen İngiltere, bu bölgenin Yunanistan'a verilmesini sağladı.
- Yunanistan'ın İzmir'i işgal etme planı Paris Barış Konferansı'nda alındı.

İzmir'in İşgali: Yunanlılar 15 Mayıs 1919'da İzmir'e asker çıkararak işgale başladılar. Karaya çıkan Yunan askerlerine karşı ilk kurşun Hukuk-u Beşer (İnsan Hakları) Gazetesi başyazarı Hasan Tahsin tarafından sıkıldı.

Amiral Bristol Raporu: Batı Anadolu'da Yunan işgalinin haksız olduğunu, bu bölgede Türk çoğunluğunun bulunduğunu ve Yunan askerlerinin geri çekilmesigerektiğini belirten ABD delegeşi Amiral Bristol başkanlığındaki heyet tarafından hazırlandı. Ancak bu rapor özellikle İngiltere tarafından dikkate alınmadı.

Kurtuluş Savaşı

Milli Varlığa Düşman Cemiyeler

Rumlar Tarafından Kurulan Cemiyetler:

Mavri Mira Cemiyeti: İstanbul'da Fener Rum Patrikhanesi tarafından kuruldu. Bu cemiyetin amacı; Trakya, İstanbul, Marmara Bölgesive Batı Anadolu'yu Yunanistan'a bağlayarak Mogola İdea'yı yani Bizans İmparatorluğunu tekrar kurmaktır.

Pontus Rum Cemiyeti: Merziifon Amerikan Kolejinin yardımıyla Merzifon'da kurulmuştur. Amacı; Doğu Karadeniz Bölgesinde Pontus Devleti kurmaktır.

Etnik-i Eterya Cemiyeti: Yunanistan'ın bağımsızlığı için kurulmuştu (1813). Mondros Ateşkes Antlaşmasından sonra tekrar faaliyete geçerek Pontus Rum Cemiyeti ve Mavri Mira Cemiyeti ile işbirliği yapmıştır.

Kordos Komitesi: İstanbul, Trabzon, Marmara kıyıları ve İzmir ve civarında düzeni bozma ve buralardaki çalışmaları örgütleme görevini üstlenmişti. Başlangıçta Rumlar ve Ermeniler bu dernek çatısı altında birlikte hareket etmişlerdir.

Nea Zoi Cemiyeti: İstanbul'da kurulan bu cemiyetin amacı; İstanbul'u Yunanistan'a bağlanmasını ve Bizans imparatorluğunun tekrar kurulmasını sağlamaktır.

Ermeniler Tarafından Kurulan Cemiyetler:

Hınçak Cemiyeti: İsviçre'de kurulmuştur. Amacı; Doğu Anadolu Bölgesini Ermenistan'a katmaktır.

Taşnak Cemiyeti: Anadolu'nun büyük bölümünü içine alan Büyük Ermenistan Devleti kurmak amacıyla kurulmuştur.

Ermeni İntikam Alayı: Adana'daFransızların yardımıyla kurulan bu cemiyet Çukurova ve Doğu Anadolu Bölgesinde bağımsız bie Ermeni Devleti kurmak için çalışmıştır.

Yahudiler Tarafından Kurulan Cemiyetler: **Alyans İsrailit ve Makabi Cemiyeti:** İstanbul'da kurulmuştur. Filistin'de bir Yahudi devleti kurmak amacı ile faaliyette bulunmuştur.

Kuva-yı Milliye'ye Karşı Olanlar Tarafından Kurulan Cemiyetler:

1. İngiliz Muhipler Cemiyeti
2. Sulh ve Selameti Osmaniye Fırkası
3. Kürt Teali Cemiyeti
4. Teali-i İslam Cemiyeti
5. Wilson Prensipleri Cemiyeti
6. Hürriyet ve İtilaf Fırkası

Milli Varlığa Dost Cemiyeler (Müdafa-i Hukuk Cemiyeti)

1. Trakya-Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti
2. Doğu Anadolu (Şark Vilayetleri) Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti
3. İzmir Müdafaa-i Hukuk-u Osmaniye Cemiyeti
4. İzmir Redd-i İlhak Cemiyeti
5. Kilikyalılar Cemiyeti
6. Trabzon Muhafaza-i Hukuk-u Milliye Cemiyeti
7. Milli Kongre Cemiyeti

Kuva-yı Milliye:

* İtilaf Devletleri'nin Mondros Ateşkes Antlaşması (7. madde) doğrultusunda Anadolu'da başlattıkları işgallere karşı Türk halkının kurduğu silahlı direniş örgütlerine "Kuva-yı Milliye" denir.

* Kurulma nedenleri;

- Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'ndan yenik çıkması,
- Mondros Ateşkes Antlaşması'yla Osmanlı ordusunun büyük bir bölümünün terhis edilmesi,
- Osmanlı yönetiminin işgallere kayıtsız kalması ve işgalci güçlerle işbirliği yapması, halkın can ve mal güvenliğini koruyamaması,
- İtilaf Devletlerinin Mondros'un hükümlerini tek taraflı olarak uygulamaları ve Anadolu'yu yer yer işgal etmeleridir.

* Düşmana karşı ilk direnme hareketi; Kara Hasan Paşa önderliğinde Güney Cephesi'nde Dört Yol adı verilen yerde Fransızlara karşı verilmiştir (19 Aralık 1918).

* Güney Cephesi'ndeki Kuva-i Milliye birliklerinin çalışmaları sonucu Urfa, Antep ve Maraş düşman işgalinden kurtarılmıştır.

* İkinci direnme hareketi İzmir'in işgalinden sonra Batı Anadolu'da Yunanlılara karşı olmuştur (15 Mayıs 1919).

* İlk Kuva-i Milliye teşkilatı, İzmir'in işgalinden sonra Batı Anadolu'da Yunanistan'a karşı olmuştur.

* Yunan işgali karşısında örgütlenmeye karar veren Ege Halkı Balıkesir ve Alaşehir kongrelerini düzenlemiştir.

* Bölgedeki bütün direniş güçlerinin ortak bir cephe oluşturmaya ve Batı Anadolu'daki Kuva-yı Milliye birliklerinin insan ve malzeme yönünden desteklenmelerine karar verilen bu kongrelerin ardından Soma, Akhisar, Nazilli, Salihli kasabalarının batısından geçen ve Ayvalık kıyılarını da içine alan bir hat üzerinde Batı Cephesi kurulmuştur. Bu cephenin merkezi Balıkesir olmuştur.

* Ali Fuat Paşa, Sivas Kongresi'nde Batı Anadolu'daki Kuva-i Milliye birliklerinin genel komutanlığına tayin edilmiştir.

* Kuva-i Milliye'nin olumlu yönü; Düzenli ordu kuruluncaya kadar düşmanı yıpratarak ilerleyişlerini yavaşlatmışlar ve TBMM'ye ve düzenli ordunun kurulup teşkilatlanmasına zaman kazandırmışlardır.

Mustafa Kemal'in Samsun'a Çıkışı (19 Mayıs 1919) : Mustafa Kemal 9. Ordu Müfettişi olarak Samsun'a gönderilmiştir. Samsun'a resmî görevle gönderilmesinin sebebi; bölgedeki karışıklıklara son vermek, silahların toplanmasını ve teslimini sağlamak, sorumluluk milli amaçlı girişimlere izin vermemektir.

Havza Genelgesi (29 Mayıs 1919): Mustafa Kemal, Havza Genelgesi ile halkın işgallere karşı tepki göstermesini ve böylece millî bilincin uyanmasını sağlamak istemiştir.

Amasya Genelgesi ve Önemi:

* Mustafa Kemal, 12 Haziran 1919'da arkadaşlarıyla birlikte Amasya'ya geldi ve meslektaşları Ali Fuad Paşa (20. kolordu komutanı), Refet Bey ve Rauf Bey ile bir bildiri hazırladı. .

* Kazım Karabekir Paşa ve Mersinli Cemal Paşa da onaylarını gönderdi.

* Amasya Genelgesi olarak adlandırılan bu bildiri, örgütlü ve birleşik bir direniş yolunda atılan ilk ciddi adımdır.

* Amasya Genelgesi, İstanbul Hükümeti'nin bağımsızlığını kaybetme tehlikesini ve etkisizliğini tanımlamış ve milletin kararlılığına ve kararına bağlı olan bağımsızlığa giden yolu belirtmiştir.

* Bu nedenle Genelge direnişi yürütmek için bir yönetim kurulu ihtiyacını belirtmiş ve Sivas'ta kongre yapılması çağrısı yapmıştır.

Amasya genelgesinin maddeleri:

- Ulusun birliği ve bağımsızlığı büyük risk altındadır.
- İstanbul hükümeti aldığı sorumlulukla başa çıkamıyor, bu durum milletimizi gitmiş gibi gösteriyor.
- Ulusun bağımsızlığı ancak kararlılığı ve inancı ile kurtarılabilir.
- Ulusların amaçlarına ulaşmak ve halk haklarını savunmak için, kısıtlama ve denetimden uzak bir ulusal komiteye sahip olmalıyız.
- Her halükarda en güvenli yer olan Sivas'ta kongre yapacağız.
- Bu amaçla, Hak Savunma Cemiyeti (Müdafaa-i Hukuk) ve İlhak Reddetme (Redd-i İlhak) tarafından her ilden üç kişi temsilci olarak seçilecektir.
- Her halükarda temsilciler yolda gerçek kimliklerini kullanmamalı ve bu genelge ulusal bir sır olarak saklanmalıdır.
- Doğu yakasındaki iller için 10 Temmuz'da Erzurum'da bir kongre yapılacaktır. O tarihe kadar diğer temsilciler Sivas'a ulaşırsa doğu illerindekiler Sivas'a taşınacak.

Mustafa Kemal, Amasya'dan sonra 3 Temmuz 1919'da Erzurum'a gitti ve kurulacak bir Ermeni Devleti Projesi'ne karşı Doğu vilayetleri için bölge kongresi toplandı.

Amasya Genelgesinin Sonuçları:

* Genelge, İstanbul (Osmanlı) Hükümeti'ni rahatsız etti ve 8 Temmuz 1919'da Mustafa Kemal Paşa geri çağrıldı.

* İstanbul hükümeti, Mustafa Kemal'in padişahın emrine karşı geldiği gerekçesiyle tutuklanması için emir çıkardı. Anadolu'da kalan Osmanlı kuvvetlerini dağıtmaktan, daha sonra onu ölüme mahkum etmekten dolayı tutuklanma emri Mustafa Kemal tarafından öğrenildi.

* Bunun üzerine Mustafa Kemal tüm görevlerinden ve ordudan istifa etti.

* Yine de Doğu Ordusu'nun kudretli komutanı Kazım Karabekir, Türk direnişinin diğer önde gelen isimleriyle birlikte desteğini sürdürdü ve Mustafa Kemal Erzurum Kongresi'ne doğru yoluna devam etti.

Erzurum Kongresi (23 Temmuz / 7 Ağustos 1919):

- Erzurum Kongresi öncesinde (8 Temmuz 1919) Mustafa Kemal askerli ve memuriyet görevinden istifa etmiştir.
- Doğu Anadolu Müdafa-i Hukuk Cemiyeti girişimleri ile toplandı.
- Mustafa Kemal Kongre Başkanı seçildi.
- Toplanışı bakımından bölgesel ancak alınan kararlar bakımından milli bir kongredir.
- İlk defa milli sınırlardan bahsedildi.
- İlk defa manda ve himaye reddedildi.
- İlk kez yeni bir devlet kurma düşüncesi ortaya çıkmıştır.

Sivas Kongresi (4 / 11 Eylül 1919):

- Milli bir kongredir.
- Erzurum Kongresi'nde alınan kararlar aynen kabul edildi.
- İstanbul Hükümeti kongrenin toplanmasını önlemek için Mustafa Kemal'i tutuklanması emrini verdi.
- Müdafa-i Hukuk Cemiyetleri Anadolu ve Rumeli Müdafa-i Hukuk Cemiyeti adı altında birleştirildi.
- Manda ve himaye kesin olarak reddedildi.
- Kamuoyu oluşturmak ve milli mücadelenin sesini duyurabilmek için İrade-i Milliye adıyla gazete çıkartılmaya başlandı.
- Temsil Heyeti Ali Fuat Cebesoy'u Batı Anadolu Kuva-yı Milliye komutanlığına atandı.

Amasya Görüşmeleri (20 / 22 Ekim 1919):

- Ali Rıza Paşa Hükümeti Bahriye Nazırı Salih Paşa ile Temsil Heyeti arasında yapıldı.
- İstanbul Hükümeti bu görüşme ile Temsil Heyetini resmen tanımış oldu.

Temsil Heyetinin Ankara'ya Gelişi (27 Aralık 1919) : Milli Mücadelenin merkezinin Ankara'ya taşınması; Ankara'nın merkezi ve güvenlik olması, Anadolu'nun diğer bölgeleriyle haberleşme imkanının uygun olması, Batı Anadolu'da Yunanlılarla yapılacak mücadele için daha uygun bir yer olmasından dolayıdır.

Son Osmanlı Mebusan Meclisi ve Misak-ı Milli (28 Ocak 1920):

- 12 Ocak 1920'de İstanbul'da toplandı.
- Temsil Heyeti taraftarı mebuslar tarafından Felah-ı Vatan grubu kuruldu.
- 28 Ocak 1920'de Misak-ı Milli ilan edildi.
- Misak-ı Milli kararları ile Erzurum ve Sivas Kongresi kararlarında belirten vatanın sınırları belirlendi.
- Misak-ı Milli kararlarının yayınlanmasının ardından İtilaf Devletleri 16 Mart 1920'de İstanbul'u resmen işgal etmişler ve Mebusan Meclisini basarak tutukladıkları meclis üyelerini Malta'ya sürgüne göndermişlerdir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Açılması (23 Nisan 1920):

- İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebuslar Meclisi'nin dağıtılması üzerine yeniden seçim yapıldı. İstanbul'dan kaçan ve yeni seçilen milletvekilleri birlikte Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi açıldı.
- İlk meclis güçler birliği ilkesine göre kuruldu. (yasama-yürütme-yargı)
- Meclisin başkanı hükümetin de başkanıdır.
- Egemenliğin kayıtsız şartsız milletin olduğu ve meclisin üstünde bir gücün olmadığı belirtilmiştir.
- Kurucu meclistir.
- Meclis hükümeti sistemi vardır.
- İlk başkanı Mustafa Kemal'dir.

TBMM'ye Karşı Ayaklanmalar:

* İstanbul Hükümetinin çıkarttığı ayaklanmalar: Anzavur ve Kuva-yı inzibatiye (Halife Ordusu) Ayaklanması.

* İstanbul Hükümetine İtilaf Devletlerinin birlikte çıkardığı ayaklanmalar: Bolu, Düzce, Hendek, Adapazarı, Konya, Afyon, Yozgat Ayaklanmaları ve Milli Aşireti Ayaklanması.

* Azınlıkların çıkarttığı ayaklanmalar: Pontus Rum ve Ermeni Ayaklanması.

* Kuva-yı Milliye yanlısı olup sonradan ayaklanmalar: Çerkes Ethem ve Demirci Mehmet Efe Ayaklanması.

TBMM'nin Ayaklanmaları Önlemek İçin Aldığı Tedbirler:

- Hıyanet-i Vatan Kanunu çıkartıldı.
- İstiklal Mahkemeleri kuruldu.
- İstanbul Hükümeti ile haberleşmelere son verildi.
- İstanbul Hükümetinin fetvalarına karşı Ankara Müftüsü Rifat Börekçi ve diğer din adamlarının fetvaları Anadolu'ya dağıtıldı.

Sevr Antlaşması (10 Ağustos 1920):

- Sevr Antlaşmasının esasları İtalya'nın San-Remo kendinde belirlendi.
- Osmanlı Saltanat Şurası tarafından onaylandı.
- Damat Ferit Paşa tarafından imzalandı.
- TBMM tarafından tanınmadığı için yürürlüğe girmedi.

Doğu Cephesi:

- Ermenilerle mücadele edildi.
- Mondros Ateşkes Anlaşmasına uymayarak ordusunu dağıtmayan Kazım Karabekir Paşa Doğu Anadolu bölgesinde Ermenileri yenilgiye uğratmış ve 3 aralık 1920 tarihinde Ermenistan ile TBMM arasında Gümrü Antlaşması imzalanmıştır.
- Gümrü Antlaşması TBMM'nin uluslararası alanda kazandığı ilk siyasi başarıdır.

Güney Cephesi:

- Bu cephede Fransızlar ve Ermenilere karşı Kuva-yı Milliye birlikleri tarafından başarılı mücadeleler verildi.
- Bu cephe Sakarya Savaşı sonrasında Fransızlarla yapılan Ankara Antlaşması (20 Ekim 1921) sonucunda kapandı.
- Ankara Antlaşması ile Hatay dışındaki bugünkü Suriye sınırlarımız çizilmiştir.
- Ankara Antlaşması ile İtilaf Devletleri arasında ayrılık meydana gelmiş ve yeni Türk devletini tanıyan ilk İtilaf Devleti Fransa olmuştur.

Batı Cephesi:

I. İnönü Savaşı (6-10 Ocak 1921):

* Yunanlılara karşı kazanılan I. İnönü Savaşından sonra;

- Sovyet Rusya ile Moskova Anlaşması yapıldı. (16 Mart 1921)
- TBMM Hükümeti Londra Konferansı'na davet edildi. (21 Şubat – 12 Mart 1921)

* Londra Konferansı'na davet edilen TBMM Hükümeti İtilaf Devletleri tarafından tanınmış oluyordu.

* Londra Konferansı'nda İstanbul Hükümetini Tevfik Paşa, TBMM Hükümetini Bekir Sami Bey temsil etmiştir.

* Düzenli ordunun ilk zaferidir.

* Afganistan ile dostluk antlaşması yapıldı.

* 20 Ocak 1921'de İlk Anayasa (Teskilat-ı Esasiye) ilan edildi.

* 12 Mart 1921'de İstiklal Marşı kabul edildi.

I. İnönü Savaşı (6-10 Ocak 1921):

* Yunanlılara karşı kazanılan I. İnönü Savaşından sonra; halkın orduya olan güveni daha da artar.

* Bu zaferden sonra İtalya işgal ettiği yerlerden çekilmeye başladı.

Eskişehir-Kütahya Savaşları (10 / 24 Temmuz 1921):

- Eskişehir, Kütahya ve Afyon Yunanlıların eline geçti.
- Türk ordusu Sakarya Nehri'nin doğusuna çekildi.
- Mecliste huzursuzluklar yaşandı. Meclisin Kayseri'ye taşınması bile gündeme geldi.
- 5 Ağustos 1921 tarihinde Mustafa Kemal meclisin tüm yetkilerini üç aylığına alarak Başkomutan olarak ilk defa ordunun başına geçti.
- Sakarya Savaşı öncesi 8 Ağustos 1921 tarihinde Tekalif-i Milliye Emirleri yayınlandı.

Sakarya Savaşı (23 Ağustos / 12 Eylül 1921):

- Yunanlılara karşı kazanılan Sakarya Savaşı sonunda;
- Mustafa Kemal'e "Gazilik" unvanı ve "Mareşallik" rütbesi verildi.
- Savunmadan taarruza geçildi.
- Gürcistan ve Azerbaycan ile Kars Antlaşması yapıldı (13 Ekim 1921).
- Fransa ile Ankara Antlaşması imzalandı (20 Ekim 1921).

Büyük Taarruz ve Başkomutanlık Meydan Muharebesi (26 / 30 Ağustos 1922):

- Muharebeyi Başkomutan Mustafa Kemal yönetti.
- Yunan ordusu yok edildi.
- Yunan Başkumandanı Trikopis esir edildi.
- Türk Ordusu 9 Eylül 1922 tarihinde İzmir'e girdi.
- 15 Mayıs 1919 tarihinde başlayan Yunan işgali sona erdi.
- Bu zafer sonucunda İtilaf Devletleri ile Mudanya Ateşkes Antlaşması yapıldı.

Mudanya Ateşkes Antlaşması (11 Ekim 1922):

- Boğazlar, İstanbul ve Doğu Trakya savaştan kurtarıldı.
- Mondros Ateşkes Antlaşması hükümsüz hale geldi.
- Mücadele'nin savaş dönemi sona erdi.

Lozan Barış Antlaşması (24 Temmuz 1923):

- Konferansa katılan devletler; Türkiye, İngiltere, Fransa, İtalya, Yunanistan, Japonya, Romanya, Yugoslavya.
- Sovyet Rusya ve Bulgaristan Boğazlar sorunu görüşülürken katıldı.
- ABD gözlemci olarak katıldı.
- Türk heyeti başkanı İsmet İnönü'dür.
- Mustafa Kemal Paşa'nın kesinlikle taviz verilmemesini istediği Kapitülasyonlar ve Misak-ı Milli'dir.
- Görüşülen konular; Sınırlar (Suriye, Irak, Yunan, Adalar), Azınlıklar, Kapitülasyonlar, Osmanlı Borçları, Boğazlar, Savaş Tazminatı, Rum Patrikhanesi konuları görüşüldü.
- Doğu sınır; Moskova ve Kars Anlaşmalarıyla belirlendiği şekilde kaldı.
- Suriye; Hatay Misak-ı Milli dışında kaldı.
- Irak; Türkiye ile İngiltere arasında çözülmesine karar verildi.
- Yunanistan; Karaağaç Türkiye'ye verildi.
- Adalar; Bozcaada ve Gökçeada Türkiye'ye verildi. Ege Denizi'ndeki diğer adalar Yunanistan'a bırakıldı. Ancak Yunanistan bu adalarda asker bulundurmuyacaktı
- On İki Ada İtalya'ya bırakıldı.
- Boğazlar; Her iki yakası askerden arındırılacak, başkanı Türk olan uluslar arası bir komisyon tarafından yönetilecekti. (Bu durum bağımsızlığımıza ve egemenliğimize gölge düşürmüştür.)
- Dış Borçlar; Osmanlı Devleti'nden ayrılan devletler arasında paylaştırıldı.
- Kapitülasyonlar ve Düyun-u Umumiye kaldırıldı.
- Yabancı Okullar; Türk Devleti'nin kanunlarına tabi olacaktı.
- Savaş Tazminatı; Yunanistan Karaağaç'ı savaş tazminatı olarak Türkiye'ye verdi.
- Patrikhane; İdari ve hukuki yetkileri elinden alındı.
- Musul, Hatay, Ege Adaları ve Boğazlar Türkiye lehine çözülemedi.

İzmir İktisat Kongresi (17 Şubat 1923):

- Misak-ı İktisadi (ekonomik ant) kabul edildi.
- Devletçilik ilkesi benimsenmiştir.

Cumhuriyetin İlanı (29 Ekim 1923):

- Meclis hükümeti sisteminden, kabine sistemine geçildi.
- İlk Cumhurbaşkanlığına Mustafa Kemal seçildi.
- Türkiye Cumhuriyetinin ilk Başbakanı İsmet İnönü, ilk Meclis Başkanı da Fethi Okyar oldu.

Siyasi Alanda Yapılan İnkılaplar:

1. TBMM'nin açılışı - 23 Nisan 1920
2. Saltanatın kaldırılması - 1 Kasım 1922
3. Cumhuriyetin ilanı - 29 Ekim 1923
4. Ankara'nın başkent yapılması - 13 Ekim 1923
5. Halifeliğin kaldırılması - 3 Mart 1924
6. Çok partili rejim denemeleri
7. Kadınlara siyasi hakların verilmesi (seçme ve seçilme)

Hukuk Alanda Yapılan İnkılaplar:

- Medeni Kanun'un kabulü - 17 Şubat 1926 (İsviçre medeni kanunu esas alınarak hazırlandı).
- Ceza Kanunu (İtalya'dan alındı) yürürlüğe girmesi.
- Borçlar Kanunu'nun yürürlüğe girmesi.
- Ticaret Kanunu'nun yürürlüğe girmesi.

Eğitim Alanda Yapılan İnkılaplar:

1. Tevhid-i Tedrisat Kanunu - 3 Mart 1924
2. Latin harflerinin kabulü - 1 Kasım 1928
3. Türk Tarih Kurumu'nun kurulması - 15 Nisan 1931
4. Türk Dil Kurumu'nun kurulması - 12 Temmuz 1932
5. Ankara Hukuk Mektebinin açılması - 1925
6. İstanbul Üniversitesinin kurulması - 1933
7. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nin kurulması - 1935.

Sosyal Alanda Yapılan İnkılaplar:

- Şapka Kanunu - 25 Kasım 1925 (Mustafa Kemal Kastamonu seyahatinde şapka giymiştir.)
- Tekke ve Zaviyelerin kapatılması - 30 Kasım 1925
- Takvim, saat, ölçüler ve rakamlarda değişiklik (ilk olarak miladi takvim 1 Ocak 1926 tarihinde kullanılmaya başlandı.)
- Soyadı Kanunu'nu kabulü-1934
- Kadın Hakları (1930 belediye seçimlerine katılma, 1933 muhtarlık seçimlerine katılma, 1934 millet vekili seçme ve seçilme).

Ekonomik Alanda Yapılan İnkılaplar:

- İzmir İktisat Kongresinin toplanması.
- Misak-ı İktisadi'nin kabulü.

Tarım Alanda Yapılan İnkılaplar:

- Aşar vergisinin kaldırılması - 17 Şubat 1925
- Tarım Kredi Kooperatifleri'nin açılması.
- Ziraat Bankası'nın çiftçilere kredi desteğini artırması.

Ticaret Alanında Yapılan İnkılaplar:

- İş Bankası'nın kurulması.
- Kabotaj Kanunu'nun çıkarılması.

Sanayi Alanında Yapılan İnkılaplar:

- Teşvik-i Sanayi Kanunu'nun çıkarılması.
- Planlı ekonomiye geçilmesi.
- Beş yıllık kalkınma planının yapılması.
- Etibank ve MTA'nın kurulması,
- Sümerbank'ın kurulması.

Atatürk İlkeleri:

1. -Cumhuriyetçilik
2. Milliyetçilik
3. Halkçılık
4. Laikçilik
5. Devletçilik
6. İnkılapçılık

Bütünleyici İlkeler:

1. Milli Egemenlik
2. Milli Bağımsızlık
3. Milli Birlik ve Beraberlik
4. Bilimsellik ve Akalcılık
5. Çağdaşlaşma ve Batılılaşma
6. İnsan ve İnsanlık Sevgisi

Mustafa Kemal Atatürk'ün Hayatı

* 1881 yılında Selanikte doğdu. Annesi Zübeyde Hanım, Babası Ali Rıza Efendi'dir.

* Kardeşler; Fatma, Ahmet, Ömer, Makbule ve Naciye'ir.

* Okuduğu okullar;

1. Mahalle Mektebi,
2. Şemsi Efendi Okulu,
3. Selanik Mülkiye Rüştiyesi,
1. 4- Selanik Askeri Rüştiyesi (Kemal adını aldı.),
2. 5- Manastır Askeri İdadisi,
3. 6- İstanbul Harp Okulu,
4. 7- Harp Akademisi.

* 1905'te Harp Akademisinden kurmay yüzbaşı olarak mezun oldu.

* İlk görev yer Şam'dır.

* Şam'da Vatan ve Hürriyet örgütünü kurdu. Daha sonra bu örgüt İttihat ve Terakki ile birleşti.

* 31 Mart Olayı'nda hareket ordusunda Kurmay Başkanı olarak görev yaptı.

* Atatürk; Fransız akımı ile Ziya Gökalp ve Namık Kemal'in eserlerinden etkilenmiştir.

* Görev yaptığı yerler ve bazı görevleri; Şam (5.Ordu), Hareket Ordusu, Trablusgarp Savaşı, Balkan Savaşlar, Sofya Askeri Ataşeliği, Çanakkale Savaşı, Kafkas Cephesi, Suriye Cephesi (Yıldırım Ordular), Ordu Müfettişliği, Temsil Heyeti Başkanlığı, Sakarya Savaşı (Baş Komutan), Büyük Taarruz ve Başkomutanlık Meydan Muharebesi, İlk TBMM Başkanı, İlk Cumhurbaşkanı (1923-1938)

* **Eserleri**; en büyük eseri Türkiye Cumhuriyetidir. Bunun yanında yazılı olarak, 1919-1977 yılları arasındaki olayları anlattığı Nutuk, Vatandaş İçin Medeni Bilgiler, Geometri Kitabı, Cumalı Ordugahı, Zabıt ve Kumandan ile Hasbıhal adlı eserleri bulunmaktadır.

* **Atatürk'ün savaşlarda söylediği tarihe geçmiş sözler**;

- II. İnönü Savaşı; Siz orada yalnız düşmanı değil, Milletin makus talihini de yendiniz. (İsmet İnönü'ye çektiği telgraf)

- Sakarya Savaşı; Hattı müdafaa yoktur, sathı müdafa vardır. O satıh bütün vatandır. Vatanın her karış toprağı vatandaşın kanıyla sulanmadıkça terk edilemez.

- Çanakkale Savaşı (Arıburnu Muharebeleri); Ben, size taarruz emretmiyorum, ölmeyi emrediyorum. Biz ölünceye kadar geçecek zaman zarfında yerimize başka kevvetler ve kumandanlar geçebilir.

- Baş Komutanlık Meydan Muharebesi; Orduları ilk hedefiniz Akdeniz'dir, ileri.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı (1922 - 2019)

1. Mustafa Kemal Atatürk (1922 - 1938)
2. İsmet İnönü (1938 - 1950)
3. Celal Bayar (1950 - 1960)
4. Cemal Gürsel (1960 - 1966)
5. Cevdet Sunay (1966 - 1973)
6. Fahri Korutürk (1973 - 1980)
7. Kenan Evren (1982 - 1989)
8. Turgut Özal (1989 - 1993)
9. Süleyman Demirel (1993 - 2000)
10. Ahmet Necdet Sezer (2000 - 2007)
11. Abdullah Gül (2007 - 2014)
12. Recep Tayyip Erdoğan (2014 - ...)